

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Panserværnskompagniet mv.

Indledning

Mit papir *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Panserenheden*, som aldrig blev til noget vakte min interesse for at undersøge sagen yderligere, og i den sammenhæng er det også relevant at omtale en anden af Brigadens enheder, nemlig Panserværnskompagniet.

Uddannelsen ved svenske enheder

I februar 1944 blev det besluttet, at fem danske rytterofficerer tilknyttedes *Kungliga Södermanlands Pansarregemente* (P3), der havde garnison i Strängnäs.

Det drejede sig om: Oberstløjtnant Frits Berg Alten, ritmestrene E.A.B. Reesen Steenstrup og Poul Jorck-Jorckston, kaptajnløjtnant Vasco West da Costa Carneiro og premierløjtnant L.R. Ravnsbøl¹.

Fra starten gjaldt der visse restriktioner for uddannelsen, nemlig at de danske officerer ikke måtte stifte nærmere kendskab med regimentets kampvogne; de måtte alene følge uddannelsen af motorcyklistenheder, motoriseret infanteri og panserværn. Hovedformålet, nemlig kampvognsuddannelsen, kunne således ikke tilgodeses. Denne restriktion blev dog ophævet allerede efter en måned, tilsyneladende efter dansk pres.

De fem officerer - i svensk uniform, men uden gradstegn - kunne således i tiden 12. april til 23. september følge regimentets officerskursus på lige fod med deres svenske officerskollegaer. Dog gjaldt der stadig visse restriktioner ved skarpskydning og i relation til omgangen med de værnepligtige enheder.

Pansarkursen ved P 3 1944 på motorcykelmarsch. Stående från vänster: kapten Gunnar Fagraeus, fänrik Per-Åke Arehag, löjtnant Allan Sjöberg, löjtnant Ravnböl, Danmark, fänrik Arthur Wassborn, löjtnant Bertil Lovén, löjtnant Jan Westrin, ryttmästare Yorkstone, Danmark. Sittande från vänster: löjtnant Carneiro, Danmark, ryttmästare Steenstrup, Danmark. I kursen ingick dessutom överstelöjtnant Alten, Danmark. Fotograf okänd.

Fra Kilde 1. Ritmester Jorck-Jorckstons navn er dog blevet til Yorkstone.

Oplysninger om de danske officerers uddannelse kom tyske efterretningskilder for øre, og den tyske militærattache klagede over, at svenskerne uddannede officerer fra en krigsførende nation. Chefen for det regionale forsvar tilbageviste klagen. Han anførte, at Danmark ikke kunne betragtes som krigsførende og at det hele drejede sig om en håndfuld officerer, der ikke kunne beskæftiges på anden vis. Tilstedeværelsen af danske officerer ved P3 og P4 blev motiveret med, at de uddannedes i tjenesten ved en moderne panserenhed, med henblik på opstilling af danske panserenheder efter krigen.

¹ Ved Brigadens overførsel til Danmark var Oberstløjtnant Frits Berg Alten, kaptajnløjtnant Vasco West da Costa Carneiro og premierløjtnant L.R. Ravnsbøl til rådighed ved brigadestaben, mens ritmester E.A.B. Reesen Steenstrup var til rådighed (som trainofficer) ved Regimentet og Poul Jorck-Jorckston chef for Panserværnskompagniet. Fra *Håndbog for Hæren 1946*, gengivet i Kilde 5.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Panserværnskompagniet mv.

Kampvognseskadronen

Det var nu ikke beskæftigelsesterapi, der var formålet med uddannelsen, men et klart ønske om, at en panserenhed i givet fald kunne støtte Brigadens operationer i Danmark. Dette ønske blev fremsat af generalløjtnant Knudtzon i begyndelsen september 1944, hvor han fremførte ønske om panser- og flystøtte ved en eventuel operation i Danmark. Han betonedede, at der fra dansk side, såvel politisk som militær, var et ønske om, at Sverige stillede kampvogne til rådighed ved eventuelle oprensningsaktioner i byer, f.eks. København.

Antallet af kampvogne fastsattes til maksimalt 18, men minimum 5. De danske rytterofficerer kunne, sammen med andet mandskab, i givet fald bemane de 5 kampvogne, mens det resterende mandskab måtte være svensk.

Ved et møde 12. september 1944 i den svenske forsvarsstab blev Brigaden orienteret om, at der fra svensk side var overvejelser om at opstille en frivillig svensk kampvognseskadron, udrustet med 22 tons kampvogne (= *Stridsvagn m/42*). Det blev understreget, at det var et rent internt anliggende og at den svenske regering ikke på daværende tidspunkt var vidende om sagen².

*Stridsvagn m/42 fra Skånska Dragonregementet (P2), 1945.
Fra Kilde 3.*

Mulighederne skulle nu undersøges nærmere, og en officer skulle sendes til panserregimenterne for at diskutere sagen med regimentscheferne.

I perioden 14. til 19. september 1944 besøgte den svenske kaptajn Per Hjalmar Bauer og ritmester N.E. Leschly (fra Brigadens operationssektion) til *Kungliga Skaraborgs Pansarregemente* (P4) i Skövde og *Skånska Dragonregementet* (P2) i Helsingborg. Her orienterede kaptajn Bauer, i overværelse af ritmester Leschly, regimentscheferne ”om den tilladelse, som Regeringen har givet, til at man i dybeste hemmelighed forbereder opstillingen af et tungt kampvognskompani til brug for de danske politienheder”.

Den 19. september 1944 meddelte chefen for P2, oberst Nordström, at han havde fundet kompagnichefen, løjtnant Stig Colliander, som sammen med officerer ved regimentet også ville påtage sig at hverve det frivillige mandskab. Det blev

² Allerede den 14. september 1944 forelå dog en uformelt regeringsgodkendelse af sagen.

Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Panserværnskompagniet mv.

bestemt, at ritmester Poul Jorck-Jorckston, skulle være chef for eskadronen, mens løjtnant Allan Sjöberg, der var kursusleder for det kursus, som de danske officerer fulgte ved P3, skulle være en af delingsførerne.

I oktober 1944 blev kaptajn af reserven, direktør N. Palme, der havde været en af hovedmændene i hvervning af svenske frivillige til Den finske Vinterkrig, inddraget i sagen og arbejdet med at registrere de frivillige pansersoldater - og flyvere - en opgave der oprindeligt var tiltænkt Brigaden. I oktober beslutes det at lade de nødvendige kontrakter gå i trykken, ved et trykkeri, der af den svenske forsvarsstab var godkendt til at behandle hemmeligt materiale.

Ved årsskiftet 1944/45 ændres Brigadens planlagte opgaver således, at den skal løse opgaver efter en tysk kapitulation, snarere end kæmpe for at fremtvinge den. Planerne aktualiseres således ikke i yderligere.

Panserværnskompagniet

Kompagniet, som har lagt navn til dette papir, havde ritmester Poul Jorck-Jorckston som chef.

Panserværnskompagniet bestod af:

- Chef med kommandogruppe (6)
- 5 delinger, hver med 4 grupper (5).

Kompagniet var tænkt anvendt som ledsagekompagni for den føromtalte kampvognseskadron og var ligeledes tænkt motoriseret på svenske transportvogne, ført af svenske motorvognsførere. (Kilde 4). Kilden omtaler ikke hvilken type transportvogn, der var tiltænkt kompagniet.

Kompagniets bevæbning - 105 maskinpistoler og 16 rekylgeværer (Kilde 6) - understøtter denne opgave, mens den sekundære Kilde 5 anfører, at kompagniet var udrustet med 20 stk. 37 mm fodfolkskanoner. Hvorfra oplysningen om fodfolkskanonerne stammer vides ikke, men ideen om, at kompagniet var således udrustet, kan stamme fra kompagniets betegnelse - som måske ikke med hensyn til opgave, men så i traditionel forstand er misvisende - i en kombination med 20 stk. fodfolkskanoner, som var oplagt på depot.

Kilde 6, som indeholder en kort redegørelse for livet i kompagniet, ledsaget af oplevelser og andre soldaterhistorier, giver indtryk af, at kompagniets egentlige opgave ikke var tydelig for personellet. Det anføres, at soldaterne hverken så kampvogne eller panserværnskanoner under uddannelsen, som tilsyneladende ikke kom ud over rekrutstadiet. Kilde 7 anfører således også, at kompagniet ikke var færdiguddannet.

Afslutning

Det er snart en del år siden, at jeg så det efterhånden klassiske organisationsdiagram, som findes i Kilde 5, og som gives i næsten alle nyere værker om Brigaden. Jeg undrede mig over, hvorfor man havde tiltænkt Brigaden med et selvstændigt panserværnskompagni, når der i forvejen indgik et fodfolkskanonkompagni (1. Kompagni) i 5. (tunge) Bataljon. Med mine studier af de her anførte kilder, så mener jeg at have opklaret Panserværnskompagniets egentlige funktion - nemlig at virke som panserskytter.

Oplysningerne om de danske rytterofficerers uddannelse ved de svenske panserregimenter antyder noget af rammerne for den viden, som i kombination med engelske og senere amerikanske erfaringer var med til at forme efterkrigstidens danske panserenheder.

Kilder

1. *Konfrontation med krigets virkelighed* af Hans de Geer, gengivet i *Kungl. Södermannlands regemente under 350 år* Gunnar Henricson og Niels Ohlson, Strängnäs 1977.
2. *Hjälp till Danmark - Militära och politiska förbindelser 1943-1945* af Ulf Torell, Allmänna Förlaget, Stockholm 1973, ISBN 31-38-01693-1.
3. *Pansar - Den svenska stridsvangsmaterielens Historia* af Didrik von Porat, Armémusei småskrifter 3, Armémuseum, Stockholm 1985, ISSN 0280-7254.
4. *1½ år med Den Danske Brigade* af oberstløjtnant P.A. F. Norup (Stabschef ved Brigaden), Militær Tidsskrift 1947, side 271-308 og 353-406.
5. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945* af K.V. Nielsen, udgivet af Den Danske Brigadeforening, 1985, København 1985, ISBN 87-981346-4-7.
6. *Den danske Brigade i Sverige 1943-1945 - Panserværnskompagniet* ved Bob Ramsing, udgivet af Den Danske Brigadeforening, København 1995, ISBN 87-90214-16-1.
7. *Den danske Brigade* redigeret af Niels Grunnet og Bent Demer, H. Hirsprungs Forlag, København 1945.